

О. В. Білостоцький
аспірант першого року навчання
кафедри конституційного права та правосуддя,
Одеський національний університет імені І. І. Мечникова
Науковий керівник: *д.ю.н., проф. Т. В. Степанова*

ЕТИЧНІ СТАНДАРТИ ЯК СКЛАДОВА СУДДІВСЬКОЇ ДИСКРЕЦІЇ

Як зазначалося раніше, дискреція має прояв у тих випадках, коли або закон надає декілька варіантів вирішення справи чи процесуального питання в ході розгляду справи, з яких суд має обрати один, або взагалі не врегульовано законом варіанти поведінки судді.

За латиною *discretio* це – вирішення посадовою особою або державним органом віднесеного до їх компетенції питання на власний розсуд в порядку реалізації дискреційної влади.

Дискреція – це дія на власний розсуд [1]; вирішення посадовою особою або державним органом будь-якого питання на власний розсуд [2]. Розробки підходів до поняття та змісту дискреції здійснювалися не тільки в наукових колах. Конституційний Суд України у рішенні № 1-рп/2007 від 16 травня 2007 року у справі № 1-6/2007

висловився, що Президент України не має самостійного (дискреційного) права на призначення суддів на адміністративні посади [3].

І в першому, і особливо у другому випадку механізм обрання певної поведінки суддею може бути частково передбачений, виходячи зі складових суддівської дискреції.

Слід визнати, що суддівська дискреція має декілька складових, і однією з них є етичні стандарти. З одного боку, у кожної особи є свої «особисті рамки» етичної поведінки, що прищеплювалися людині з дитинства, корегувалися оточенням, формувалися в школі, інституті, на роботі. З іншого боку, потрапляючи на певні посади, особа має не тільки відповідати внутрішньому «кодексу поведінки», але й сформованим об'єктивним правилам, яким мають підкорятися всі члени визначеної спільноти (судді – Кодексу суддівської етики, прокурори – Кодексу професійної етики та поведінки прокурорів, адвокати – Правилам адвокатської етики, тощо).

Крім того, часто на міжнародному рівні також приймаються правила поведінки, які мають наукове і практичне підґрунтя. Зокрема, для суддів таким підґрунтям стали Основні принципи щодо незалежності правосуддя, Бангалорські принципи поведінки суддів, Європейська Хартія про статус суддів, Рекомендація CM/Rec (2010) 12 Комітету Міністрів Ради Європи державам-членам щодо суддів: незалежність, ефективність та обов'язки, Висновок № 3 (2002) Консультативної ради європейських суддів до уваги Комітету Міністрів Ради Європи щодо принципів та правил, які регулюють професійну поведінку суддів, зокрема, питання етики, несумісної поведінки та безсторонності, Висновок № (2013) 16 Про відносини між судьями та адвокатами та деякі інші акти.

І призначення вказаних та деяких інших актів – сформувати межі суддівської дискреції як відповідальної самостійної поведінки судді, що готовий активно залучатися до розгляду справи незалежно від позицій учасників справи та відповідати за прийняте ним рішення.

Так, п. 1.6. Бангалорських принципів поведінки суддів, схвалених резолюцією 2006/23 Економічної і Соціальної Ради ООН від 27 липня 2006 року, визначає, що «суддя виявляє та підтримує високі стандарти поведінки суддів з метою зміцнення суспільної довіри до судових органів, що має першочергове значення для підтримання незалежності судових органів» [3], а 2.1 – що «при виконанні своїх обов'язків суддя вільний від будь-яких схильностей, упередженості

чи забобонів» [3]. У вказаних пунктах не зазначається про слідування суддею нормам права, і це видається вірним. Дійсно, в певних випадках суддя має поводитися обачно та неупереджено одночасно, і в цьому особливість реалізації суддею дискреційних повноважень.

Таким чином, етичні стандарти формують підґрунтя для формування такої обов'язкової компетентності у судді, як здатність спокійно реагувати на виявлені недоліки позицій чи поведінки учасників справи, не враховуючи їх при неупередженому винесенні дискреційного рішення.

Дійсно, в тих випадках, коли закон чітко встановлює норму поведінки судді в тій чи іншій ситуації, емоційна складова не може заважати прийняттю правильного рішення, оскільки таке рішення практично винесено законодавцем «замість» судді. Так, у ч.1 ст.186 ЦПК України, ч.1 ст.175 ГПК України, ч.1 ст.170 КАС України вказані чіткі правила поведінки судді в певній ситуації: коли «у провадженні цього чи іншого суду є справа із спору між тими самими сторонами, про той самий предмет і з тих самих підстав». В таких випадках суди всіх юрисдикцій зобов'язані відмовити у відкритті провадження у справі.

Однак є випадки, коли в ході підготовчого провадження згідно з ч.2 ст.197 ЦПК України, ч.2 ст.182 ГПК України, ч.2 ст.180 КАС України суд «вирішує питання про витребування додаткових доказів та визначає строки їх подання», «вирішує питання про призначення експертизи, виклик у судові засідання експертів, свідків, залучення перекладача, спеціаліста». І такі дискреційні рішення суттєво відрізняються не тільки в різних суддів, але й в одного судді у різних справах.

Одночасно слід враховувати, що основні поведінкові моделі, закладені в дитинстві, можуть заважати винести обґрунтоване рішення. Наприклад, повага до старості може стати на заваді притягнення до відповідальності злісного правопорушника у віці. І такого роду установки мають бути подолані суддею при прийнятті дискреційного рішення. В протилежному випадку правосуддя не буде здійснено належним чином.

Підсумовуючи, слід зауважити, що етичні стандарти мають значний вплив при реалізації суддею своїх повноважень, в тому числі щодо суддівської дискреції. І завдання законодавства – з одного боку, віднайти межу, яка дозволить відсікати негативний вплив емоційної складової, забобонів і особливостей виховання, які заважають винесенню неупередженого рішення по справі, а з іншого, створити такі

етичні стандарти судді, які створять відповідне правове поле, що сприятиме раціональній реалізації суддею дискреційних повноважень.

Список використаної літератури

1. Закурін М. К. Дискреція – дія на власний розсуд. Поняття та прояв. *Сайт Судова влада України*. URL: <https://ks.arbitr.gov.ua/sud5024/8/8/721/> (дата звернення: 22.03.2021).

2. Яценко Н. Е. Толковый словарь обществоведческих терминов. Санкт-Петербург : Лань, 1999 . 524 с.

3. Рішення Конституційного Суду України від 16 травня 2007 року № 1-рп/2007 у справі №1-6/2007 за конституційним поданням Вищої ради юстиції про офіційне тлумачення положення частини п'ятої статті 20 Закону України «Про судоустрій України» (справа про звільнення судді з адміністративної посади). *Відомості Верховної Ради України*. 2002. № 27. Ст. 180.

4. Бангалорські принципи поведінки суддів: Схвалені резолюцією 2006/23 Економічної і Соціальної Ради ООН від 27 липня 2006 року. URL: <https://court.gov.ua/userfiles/02.pdf> (дата звернення: 22.03.2021).